

Katarzyna Pawlewicz

Katedra Planowania i Inżynierii Przestrzennej
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Adam Pawlewicz

Katedra Agrobiznesu i Ekonomii Środowiska
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Rola partycypacji społecznej na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich

Wstęp

Realizacja trwałego, zrównoważonego rozwoju to obowiązek, wynikający z art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej¹, administracji publicznej, samorządów, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych oraz pojedynczych obywateli czy też partii politycznych. Z tego wynika, że właściwe relacje w społecznościach lokalnych wymagają aktywności mieszkańców w rozwiązywaniu wszelkich problemów swojego środowiska. Uczestnictwo społeczności lokalnych jest przykładem wyrażania przez jednostki i grupy społeczne swoich potrzeb. Sprawdza się to do faktu, że społeczeństwa stają się coraz bardziej wymagające w stosunku do jakości decyzji, jakie podejmują władze publiczne różnych szczebli oraz same organizują się na rzecz obrony własnych interesów w różne formy zrzeszeń: organizacji obywatelskich, stowarzyszeń zawodowych czy gospodarczych. Dla polityków i urzędników oznacza to przede wszystkim konieczność liczenia się z głosem niezależnych od władz grup i organizacji, zainteresowanych wpływem na kształt decyzji podejmowanych przez instytucje publiczne [Długosz, Wygnański 2005, s. 11]. Skuteczna realizacja zasady *good governance* jest kluczowa również z punktu widzenia budowy potencjału państwa do tworzenia przyjaznych warunków dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego oraz przedsiębiorczości [Koncepcja... 2008].

Należy jednak zaznaczyć, że stopień zaangażowania społeczeństwa w procesy decyzyjne może wahać się od zerowego (nazywanego manipulacją społeczeństwem) do władzy obywatelskiej, gdzie obywatele mają duży wpływ na ostateczne decyzje, lub gdzie te decyzje od nich bezpośrednio zależą [Partycypacja...

---

¹Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późniejszymi poprawkami.

2009, s. 5]. Głównym oparciem i jednocześnie warunkiem efektywności procesu partycypacji społecznej jest rozwinięte społeczeństwo obywatelskie, przyzwyczajone do zaangażowania w sprawy dobra wspólnego na poziomie lokalnym i ponadlokalnym oraz aktywnie działające na forum publicznym. Jednak brakuje w naszym kraju tradycji udziału społecznego, a w związku z tym również silnych organizacji pozarządowych i aktywnych postaw obywatelskich [Jakość... 2007, s. 57–58].

Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich wiąże się z koncepcją ich wielofunkcyjności, kształtowaniem warunków dla różnorodnej działalności ekonomicznej prowadzonej z poszanowaniem aspektów środowiskowych, rozwoju funkcji społecznych i kulturalnych oraz dbałością o zapewnienie mieszkańcom dobrych warunków życia [Strategia... 2005, s. 53]. Jednym z podstawowych wyborów politycznych, jakich w świetle obowiązujących praw musi dokonać zarządzający gminą (wójt, burmistrz), dotyczy kształtowania relacji pomiędzy jakością środowiska a rozwojem gospodarczym. Relacje te mają odzwierciedlenie w przyjmowanych przez gminę dokumentach planistycznych i strategicznych [Giordano 2006, s. 13], które w dużej mierze przyczyniają się do zaspokojenia zbiorowych potrzeb społeczności lokalnej. W związku z tym mieszkańcy powinni mieć wpływ na to, co dzieje się w ich jednostce terytorialnej. Dlatego władze terytorialne (lokalne) powinny umożliwić im czynny udział w rozwoju, pamiętając o tym, że rozwój lokalny w dużej mierze zależy właśnie od społeczności zamieszkującej dany teren, od jej kreatywności, chęci i gotowości do pracy na rzecz rozwoju i postępu społeczno-gospodarczego. Dzięki wzajemnej współpracy i komunikacji tworzą się korzystne warunki dla umocnienia społeczności lokalnej, daje to możliwość poprawy warunków życia, wpływa pozytywnie na kierunki i zakres rozwoju, a także na zminimalizowanie konfliktów [Potoczek 2003, s. 53].

Tak więc zdolność jednostek i grup społecznych do organizowania działań zbiorowych w miejscu zamieszkania zależy nie tylko od obiektywnych lokalnych potrzeb społecznych, gospodarczych, ale także od ich świadomości i postaw [Samorząd... 2008, s. 108]. Zatem ogólnym celem aktywnego obywatelstwa jest umożliwienie ludziom osiągnięcia wielu korzyści. Stając się bowiem bardziej czynnymi w lokalnej społeczności, mogą działać na rzecz trwałego i zrównoważonego rozwoju.

Partycypacja społeczna

Pojęcie „partycypacja społeczna” najkrócej można określić jako udział obywateli w zarządzaniu sprawami społeczności, której są członkami [Komunikacja... 1999, s. 41]. Z kolei według Długosza i Wygnańskiego [2005, s. 12], par-

tycypację obywatelską zdefiniować można najogólniej jako proces, w trakcie którego przedstawiciele społeczeństwa uzyskują wpływ, a pośrednio i kontrolę, nad decyzjami władz publicznych, gdy te decyzje mają bezpośredni lub pośredni wpływ na ich własne interesy. Obywatele, uzyskując wpływ na kształt regulacji na wczesnym etapie jej tworzenia, z większym prawdopodobieństwem zaangażują się w jej wykonanie. Zatem w węższym rozumieniu pojęcie to oznacza partnerstwo publiczno-prywatne samorządu gminnego i mieszkańców służące podejmowaniu działań na rzecz rozwoju lokalnego. W szerokim rozumieniu partycypacja społeczna jest podstawą społeczeństwa obywatelskiego, którego członkowie dobrowolnie biorą udział w publicznej działalności [Komunikacja... 1999, s. 41].

Tak pojmowane partnerstwo publiczno-prywatne wynika z trzech zasadniczych przesłanek [Komunikacja... 1999, s. 41]:

- prawnych – samorządność oznacza nie tylko prawo, ale także powinność oddziaływania na wiele lokalnych struktur społeczno-gospodarczych dla dobra lokalnej społeczności;
- społecznych – rozwój lokalny nie może dokonywać się bez aktywnego współdziałania mieszkańców;
- finansowo-technicznych – skuteczne działania na rzecz rozwoju lokalnego wymagają partnerstwa publiczno-prywatnego.

Partnerstwo to powinno być rozumiane jako współuczestnictwo społeczeństwa w procesie sprawowania władzy, czemu służy budowa potencjału instytucji działających na rzecz tworzenia mechanizmów partnerstwa, rozwijanie kompetencji administracji do współdziałania ze społeczeństwem przy realizacji zadań publicznych oraz stymulowanie potencjału podmiotów społecznych do współdziałania i kooperacji z administracją i rządem [Koncepcja... 2008, s. 9].

Zainteresowanie obywateli współpracą na rzecz rozwoju lokalnego nie jest na ogół zjawiskiem samoistnym. Aby wywołać zaangażowanie się mieszkańców w sprawy lokalne, należy doprowadzić do [Komunikacja ... 1999, s. 41–42]:

- po pierwsze, identyfikacji najistotniejszych problemów, z jakimi borykają się mieszkańcy;
- po drugie, poznania preferencji mieszkańców odnośnie sposobów rozwiązania tych problemów i gotowości ich osobistego zaangażowania się w te działania;
- po trzecie, identyfikacji liderów opinii gotowych zarazić ideą współdziałania pozostałych mieszkańców oraz grupy, które powinny być zainteresowane w rozwiązaniu problemu;
- po czwarte, wyjaśnienia mieszkańcom przyczyn, skutków i możliwych sposobów rozwiązania problemu lub załatwienia sprawy;

- po piąte, zyskania przychylności mieszkańców dla działań zmierzających do osiągnięcia celów uznanych za ważne;
- po szóste, włączenia mieszkańców w rozwiązywanie konkretnych problemów lub załatwianie określonych spraw.

Uruchomienie partycypacji społecznej nie jest sprawą prostą, napotyka bowiem ona wiele przeszkód leżących zarówno po stronie władz samorządowych, jak i samych obywateli. Wśród barier leżące po stronie władz samorządowych możemy przede wszystkim wyróżnić [Dębczyński 2000, s. 2]:

- brak doświadczeń w takich działaniach lub negatywne doświadczenia;
- brak zaufania do wiedzy i mądrości szerszych grup społeczności lokalnej;
- przekonanie, że tylko eksperci mogą przygotować dobre analizy i plany;
- przekonanie, że spotkania z dużymi grupami osób są zmarnowanym i nieefektywnym czasem;
- brak osób o kompetencjach moderatorów zdolnych do poprowadzenia efektywnej (zakończonych konkretnymi wynikami) dyskusji w każdych, nawet trudnych sytuacjach;
- niski poziom wzajemnego zrozumienia i skuteczności komunikacji społecznej;
- demoniczna wiara w siłę własnych nienaruszalnych przekonań i własnej nieomyślności u osób sprawujących władzę;
- ukryte grupowe i osobiste cele osób sprawujących władzę, sprzeczne z interesem społecznym;
- nadmiar uwikłań i powiązań politycznych, które dominują nad interesem publicznym;
- niskie kompetencje zawodowe, społeczne, etyczne i emocjonalne osób sprawujących władzę;
- traktowanie udziału szerszych grup mieszkańców jako akcji politycznych;
- obawa władz, że udział mieszkańców we wspólnej pracy nad planem będzie zobowiązaniem się do zrealizowania wszystkich zgłoszonych wniosków, potrzeb i rezultatów;
- nadmierna koncentracja na działaniach doraźnych i rozwiązywaniu bieżących problemów;
- brak gotowości do stwarzania podstaw organizacyjnych i finansowania działań związanych z szeroką partycypacją społeczną;
- osobisty lęk i obawa osób sprawujących władzę przed utratą władzy, krytyką i otwartymi zarzutami czy ujawnieniem niekompetencji.

Istnieją również bariery uruchamiania partycypacji społecznej po stronie potencjalnych uczestników tego procesu [Dębczyński 2000, s. 2–3]:

- ogólna nieufność wobec ludzi sprawujących władzę;
- obawa przed manipulacją ze strony władz;

- słabo rozwinięte organizacyjnie i instytucjonalnie reprezentacje poszczególnych środowisk i grup interesów;
- słabo rozwinięte skuteczne formy współpracy dużych środowisk lokalnych;
- niski poziom integracji społeczności lokalnych;
- niski poziom utożsamiania się mieszkańców z regionem, w którym żyją;
- mała gotowość do współdziałania i wspólnego rozwiązywania problemów;
- angażowanie się w lokalne konflikty;
- koncentracja społeczności na przeszłości i tym co różni ludzi.

Partycypacja społeczna częścią *good governance*

Podstawowym elementem dobrego rządzenia powinna być otwartość na argumenty zwykłych obywateli. Według ekspertów Banku Światowego, jednym z elementów analizowanego pojęcia jest udział obywateli w pracach instytucji administracyjnych, które zarządzają politykami społecznymi i gospodarczymi [Koncepcja... 2008, s. 5–6]. Ogólnym celem partycypacji jest przede wszystkim uzyskanie większej akceptacji obywateli dla działań państwa i odejście od sztywnej hierarchii biurokratycznej [Długosz, Wygnański 2005, s. 12].

Wiele definicji *good governance* odnosi rządzenie do dwóch wymiarów:

- funkcjonowania administracji i władz politycznych (na wszystkich poziomach władzy) oraz
- włączania w procesy decyzyjne grup interesów oraz organizacji społecznych i pozarządowych [Koncepcja... 2008, s. 5–6].

Długosz i Wygnański [2005, s. 12] wskazują, że współczesna literatura dotycząca „dobrego rządzenia” partycypację społeczną uznaje (obok między innymi jawności, rządów prawa, odpowiedzialności, zorientowania na konsensus, efektywności, skuteczności, inkluzywności) za jedną ze swych podstawowych zasad. Według tych autorów, rozwiązywanie złożonych problemów współczesności wymaga zatem wspólnych i skoncentrowanych wysiłków zarówno administracji publicznej, jak i partnerów społecznych, żadna bowiem ze stron nie rozwiąże tych problemów sama.

Definicja dobrego rządzenia uwzględnia uczestnictwo w sprawowaniu władzy trzech grup podmiotów: rządu, administracji oraz społeczeństwa, gdyż tylko ich zgodne współdziałanie może zapewnić efektywną realizację funkcji państwa. Wskazanie rządu, administracji i społeczeństwa jednocześnie pozwala uwzględnić w definicji dobrego rządzenia odgrywane przez nich role – odpowiednio decyzyjną, wykonawczą oraz uczestnictwa i współdziałania przy sprawowaniu władzy. Tylko poprawnie kształtowane relacje, bazujące na wskazanych w defi-

nicii zasadach, są w stanie zapewnić sprawną realizację zadań państwa [Koncepcja... 2008, s. 9].

Zakłada się, że decyzje podejmowane z udziałem społecznym są bardziej trwałe, ponieważ uwzględniają większą ilość perspektyw i interesów niż narzucone z góry rozwiązania [Jakość konsultacji... 2007, s. 57]. Wymaga to wypełnienia dwóch warunków: z jednej strony wytworzenia skutecznych mechanizmów umożliwiających społeczną partycypację, z drugiej odpowiedniego rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. W Polsce warunki te nie są w pełni spełnione, co skutkuje niskim zaangażowaniem obywateli w sprawy publiczne, a w efekcie słabą realizacją zasady partnerstwa w procesach rządzenia [Koncepcja... 2008, s. 15].

Opisywane tu mechanizmy partycypacji obywatelskiej oparte są na dwóch przesłankach. Pierwsza to wzbogacenie i uzupełnienie tradycyjnych mechanizmów demokratycznych, druga zaś to partycypacja obywatelska, czyli część nowoczesnego zarządzania sferą publiczną, w której różnice interesów i oczekiwań nie mogą być rozwiązywane wyłącznie przez administracyjne decyzje ani przez mechanizmy czysto rynkowe – powinny być raczej negocjowane i uzgadniane [Długosz, Wygnański 2005, s. 11].

Narzędzia partycypacji społecznej

Według Długosza i Wygnańskiego [2005, s. 13], podstawą idei partycypacji obywatelskiej jest założenie, że olbrzymia liczba dobrych pomysłów na rozwiązywanie problemów publicznych powstaje poza administracją lub na niższych jej szczeblach, ponieważ urzędnicy tych szczebli oraz obywatele mają największą wiedzę o źródłach problemów społecznych oraz o praktycznym funkcjonowaniu programów rządowych, próbujących je rozwiązać. Uczestnictwo osób zewnętrznych wobec administracji w programowaniu działań ułatwia unikanie błędów.

Partycypacja społeczna dzieli się na trzy podstawowe formy [Długosz, Wygnański 2005, s. 21]:

1. **Informowanie**. Jest to relacja jednokierunkowa – administracja informuje o decyzjach lub procedurach, które dotyczą obywateli. Informowanie może mieć formę bierną (dostęp do informacji) lub aktywną (promocja, ogłoszenia, spotkania etc.).

2. **Konsultowanie**. Relacja ma charakter dwustronny – administracja proponuje rozwiązania i zbiera opinie na ich temat. Proces jest rozłożony w czasie – najpierw jest informacja o proponowanych rozwiązaniach, potem następuje zbieranie opinii na ich temat.

3. **Współdecydowanie.** Chodzi tu nie tyle o uzyskanie opinii na temat propozycji administracji, ile o autentyczne partnerstwo w budowaniu rozwiązań. Strony wspólnie definiują problemy i szukają dobrych rozwiązań.

Zainicjowanie aktywnego partnerstwa na rzecz rozwoju społeczności lokalnej wymaga spełnienia następujących warunków [Komunikacja... 1999, s. 41]:

1. Podmiotowego i równoprawnego traktowania się partnerów: należy unikać sytuacji, w której aktywność samorządu lokalnego sprowadza się do działań polegających na zabieganiu o przychylność społeczności lokalnej w czasie wyborów w zamian za przyznanie jej (bądź obietnice przyznania) dóbr pozostających w jego gestii.

2. Kreatywności i aktywności partnerów.

3. Wspólnej wizji dotyczącej kierunków i form rozwoju społeczności lokalnej oraz konsensusu dla tej wizji i sposobów jej osiągnięcia.

Partycypacja może mieć różne wymiary partykularnych interesów [Długosz, Wygnański 2005, s. 13]:

- kolektywistyczny (zbiorowy) – każdy, kto prawdopodobnie zostanie dotknięty skutkami decyzji, powinien mieć równy dostęp do procesu decyzyjnego;
- indywidualistyczny – ludzie jako jednostki są sami zdolni do uczestnictwa i podejmowania decyzji co do wyboru usług społecznych, z których chcą korzystać;
- holistyczny (całościowy) – sposób, w jaki decyzje są podejmowane, zachęca ludzi do myślenia w kategoriach dobra wspólnego czy interesu ogólnego;
- partykularny – sposób, w jaki decyzje są podejmowane, zachęca ludzi do myślenia w kategoriach interesów.

Mechanizmy udziału są zróżnicowane – począwszy od tradycyjnych (spotkania publiczne, tworzenie ciał doradczych) do bardziej innowacyjnych, jak konferencje konsensusowe czy różnego rodzaju warsztaty. Można poszukiwać opinii wśród indywidualnych członków społeczeństwa (sondaże) lub opinii wypracowywanych w dyskusjach grupowych (badania fokusowe) [Jakość konsultacji... 2007, s. 57].

Do klasycznych narzędzi partycypacji społecznej zalicza się pięć instrumentów [Komunikacja... 1999, s. 42]:

- 1) wybory;
- 2) referendum;
- 3) konsultacje społeczne;
- 4) postępowanie administracyjne;
- 5) akcje bezpośrednie (demonstracje, happenig, okupacje, blokady).

Z kolei Długosz i Wygnański [2005, s. 14] wskazują, że wśród podstawowych instrumentów społecznego uczestnictwa należy wymienić: otwarte prze-

słuchania publiczne (ang. public hearing), spotkania dyskusyjne ze społecznościami lokalnymi, procedury skargowe, ogólnokrajowe i lokalne doradcze rady obywatelskie, „teledemokrację”, czyli wykorzystanie elektronicznych środków przesyłu informacji, zgłaszanie uwag do dokumentów, decentralizację uprawnień decyzyjnych partykularnych.

Partycypacja społeczna w planowaniu zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich

Jednym z najważniejszych celów szerszego włączenia obywateli i ich organizacji do procesów podejmowania decyzji przez administrację publiczną jest uczynienie działań publicznych bardziej zrozumiałymi dla obywateli i lepiej odpowiadającymi na ich potrzeby [Długosz, Wygnański 2005, s. 12].

Współpracę ogranicza zarówno słabość „społeczeństwa obywatelskiego” w Polsce, jak i trudności we współpracy z administracją publiczną, takie jak nadmiernie rozbudowana biurokracja administracji, niejasne reguły współpracy organizacji z administracją oraz nadmierna kontrola ze strony administracji publicznej. Z drugiej strony, państwo nie tworzy realnych procedur mających na celu włączenie obywateli w podejmowanie decyzji, ani nie prowadzi skutecznych działań na rzecz rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. W efekcie niska partycypacja społeczna w procesach rządzenia potęguje brak przejrzystości życia publicznego, a w konsekwencji ułatwia zachowania korupcyjne. Ponadto ograniczenie dostępu do rzetelnej wiedzy, brak komunikacji i współpracy zniechęca do podejmowania jakiegokolwiek aktywności [Koncepcja... 2008, s. 16].

Administracja publiczna uzyskuje sześć podstawowych rezultatów dzięki partycypacji:

- 1) lepsze poinformowanie otoczenia społecznego o swych planach;
- 2) lepsze zrozumienie potrzeb obywateli i, co za tym idzie, szansę na lepsze ich zaspokojenie poprzez trafniej adresowaną podaż usług publicznych;
- 3) precyzyjniejsze określenie priorytetów i lepsze rozdysponowanie posiadanych zasobów;
- 4) szybką informację o pojawiających się problemach, zanim urosną one do znacznych rozmiarów;
- 5) sporządzenie „mapy” czy profilu problemu publicznego, który chce się rozwiązać;
- 6) bardziej wiarygodne uzasadnienie i poparcie dla działań władz publicznych [Długosz, Wygnański 2005, s. 12].

Jednak uczestnictwo obywateli w podejmowaniu decyzji nie jest ani łatwe, ani tanie i napotyka wiele problemów:

- brak wiedzy społeczeństwa na temat szczegółów realizowanych programów,
- powolność procedur decyzyjnych związanych z zaangażowaniem wielu podmiotów,
- reprezentowanie przez urzędników interesów raczej wąskiej klienteli niż interesu ogólnego,
- partykularny lobbing zamiast szerokiej społecznej debaty,
- uzależnianie się urzędów od „dyżurnych” partnerów [Długosz, Wygnański 2005, s. 14].

Według Długosza i Wygnańskiego [2005, s. 10], trzeba pamiętać, że źle przeprowadzone konsultacje są czasem gorsze niż ich brak. Wywołują frustracje obywateli i zamiast pobudzać do aktywności – zniechęcają ich. Dalej autorzy twierdzą, że w pewnych sytuacjach należy zatem raczej ograniczać partycypację w podejmowaniu właściwej decyzji niż do niej zachęcać [Długosz, Wygnański 2005, s. 14].

Podsumowanie

Współpraca administracji publicznej oraz społeczeństwa jest niezwykle ważna. Aktywne społeczeństwo jest konieczną przesłanką efektywnego prowadzenia konsultacji społecznych, co jest istotne dla realizacji działań planowanych w programach rozwoju, szczególnie na obszarach wiejskich.

Partycypacja społeczna jako element dobrego rządzenia w Polsce uruchomiana jest bardzo często w sposób ograniczony, gdzie zakres jest formalny. Bardzo często dopiero w sytuacji, gdy dochodzi do rozszerzenia konfliktów społecznych. Jest to wynik między innymi tego, że w Polsce nie ma rozwiniętego społeczeństwa obywatelskiego. Według Długosza i Wygnańskiego [2005, s. 23], podstawowe formy partycypacji obywateli (informowanie, konsultowanie, współdecydowanie) są w Polsce stosowane w różnym zakresie. W praktyce administracji zdecydowanie najbardziej popularne są procedury informowania (głównie biernego). Znacznie rzadziej stosowane są techniki konsultacji społecznych, a już zdecydowanie najrzadziej mamy do czynienia z autentycznym współdecydowaniem (może poza referendum lokalnym, ale i ten mechanizm nie należy do szczególnie popularnych, nie mówiąc o frekwencji, jaka towarzyszy tego rodzaju przedsięwzięciom).

Konkludując partycypacja społeczna jest niezwykle ważna w zrównoważonym rozwoju obszarów wiejskich, ponieważ społeczność lokalna najlepiej potra-

fi zdefiniować główne problemy i zagrożenia oraz szanse rozwoju. Bez procesu uczestnictwa mieszkańców w podejmowaniu decyzji wszelkie strategie rozwojowe mogą okazać się ułomne.

Literatura

- DĘBCZYŃSKI J., 2000: Rola partycypacji społecznej w tworzeniu wieloletnich planów inwestycyjnych przez samorzady. <http://www.resmanagement.pl/artykuly.htm>, pobrano 02.06.2010.
- DLUGOSZ D., WYGNĄŃSKI J.J., 2005: *Obywatele współdecydują. Przewodnik po partycypacji społecznej*. Stowarzyszenie na rzecz Forum Inicjatyw Pozarządowych, Warszawa.
- GIORDANO K., 2006: *Planowanie zrównoważonego rozwoju gminy w praktyce*. Wyd. KUL, Lublin.
- Jakość konsultacji społecznych w Polsce. Krajowa praktyka a uwarunkowania prawne. Raport WWF Polska 2007.
- Komunikacja i partycypacja społeczna*. Poradnik, J. Hausner (red.), MSAP AE Kraków, Kraków 1999.
- Koncepcja good governance – refleksje do dyskusji*. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej, Warszawa 2008.
- Partycypacja społeczna w praktyce. KONSULTATYWA. Warszawa 2009. <http://www.konsultatywa.pl/>, pobrano 02.07.2010
- POTOCZEK A., 2003: *Polityka regionalna i gospodarka przestrzenna*. TNOiK, Toruń.
- Samorząd w Polsce: istota, formy, zadania*. Red. nauk. Stanisław Wykrętowicz. Wyd. Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań 2008.
- Strategia rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa na lata 2007–2013 (z elementami prognozy do roku 2020), 2005. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 29 czerwca 2005 r. MRiRW, Warszawa.

The role of social participation for sustainable rural development

Abstract

This is to ensure sustainable development in the area belonging to the task of public administration and individual citizens. For this reason, local authorities should encourage and enable active public participation in the settlement of matters important to them. This allows for social participation, which is an active, conscious and creative participation of citizens in deciding on matters related to the development of their residence. Such participation is a source of many benefits for the authorities and residents. This allows the development of relevant and socially acceptable decisions, thus reducing the risk of local social conflicts. The article presents theoretical aspects of social participation for rural development.